

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajkért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt., félévre 2 frt., negyedévre 1 frt.

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetési penzek a „Köznyvelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

A „megszabadított Jeruzsálem” mint katolikus mű.

Az olasz nép, szellemi éltének gyermekkorát már századokat határhozó magas működéssel ápolva, ugy a művészet mint az irodalom terén a mások felletti szellemi fensőbbiség biztos hordnokokaként lép elénkbe. Irodalma kettős nagy fénykorhoz jutott, a mint a 14. és 16. század méltó dicsőséget is állít eme nagyságának. — Magát az olasz nép szellemi erejét, egyikét vagy másikat irodalmi fényszakainak ezuttal ugyan nem mérlegeljük: de megkisértjük *Torquato Tasso*, a 16 századi olasz irodalmi dicsőség megteremtőjének méltatását, s pedig ama halhatatlan munkájában, melyben áthatva Isten s az egyház szellemétől, egy nagy s hatalmas czél kedvéért égi szépséget, kegyelemmagasztosította erényt, természetfölöttit hoz színre, — nemcsak az olasz, de általában az összes keresztény lelkesedésnek tápot ad, az összes keresztény érületnek nemesülést szerez, a keresztény világot tölti élvel el. Tesszük ezt, a mennyiben kimutatjuk, hogy a »*Megszabadított Jeruzsálem*» nagy s hatalmas czél-
nak akarván eszköze lenni, e czél kedvéért magas-
lott fel, e czél kedvéért hatott s munkált.

Vészterhes idők nehezültek a 16. századdal Krisztus egyházára. Jött a reformatió, s mint ferge-
teges nagy felhő, mely évekig gyűjté titkos ember-
elő mérget, villámaival lecsapott, pusztítva, ölte,
borzasztva, eltemetve minden védtelent. Némethont
érte először is; kiterjedt azután Anglia s Dániára,
hol a nemességre rohant rá, Svájcra, hol a demo-
cratákat keríté be, Magyarhonra, hol a török har-
czok dulta romokon vert tanyát — ugy, hogy vész-
hoz megjelenésétől már-már egyedül Olaszhon le-
hete ment, mert őseinek hitét s erkölceit szüzen
megőrizve, tiszta hűségben élt az egyház édes igája
alatt s erős és szilárd lehete.

S még sem. Kórjelek tünedeztek ugyanis Olasz-

hon irodalmán. A classikusok szolgálai utánzásában
elpogányosult 15. század sovány teremtményei Dante,
Petrarca keresztény remekeit becsteleníték egyre
meg; az elkeseredett kritika segélyével, mely e szá-
zad folyamán uralomra jut, itéleteik- s vétkeikben
megrögződve, ön hitten neki rohantak mindennek,
mi kiválóan nemes, kiválóan keresztény volt: miértis
nem csoda, hogy a pogánysághoz hajló hitközöny
fertőjétől bemocskolt eme téren a reformatio Olasz-
honban is csakugyan beállított, uttörekvéseinek
Olaszthonban is valósulást szerzendő.

A csapás, mit Olaszthonban a reformatio az
irodalom által közvetlenül az egyházra volt mérendő,
kicsiny nem lehete. A reformatio ugyanis mindenütt
az »én«-nek forradalmi emancipatóját, minden te-
kintély s hatalom, főleg pedig az egyház alóli felsza-
badítását tüzte czélul; az ész viz-gálati jogát a hit-
dolgokban az egyház csalhatatlan itélethozói erejé-
nek ellenébe kívánta helyezni, az ember nyomorult
alanyiságát a dogmák fölé emelni, — s ezt első sor-
ban; másodsorban pedig az egész világtörténelem-
nek átalakítására vágyván, új kezdetet, az esemé-
nyek új fejleményét vette elé, ön hitten szakított az
előkorral, megsemmisítette a hagyománynak azon
arany fonalát, mely évek gazdag sorain át oly sok
nemzedéket kötött egygyé. Haszontalankodó önkény-
nyel így ha sikerül a reformationak magát az olasz
irodalom terén felfélszkelnie, irodalmi jelenségei
mind megaunyi álnok tüntetések lettek volna vallott
elvei mellett; aláasta volna a pápa tekintélyét ép
azon országban, mely őt mint fejedelmét, mint királyát
is tisztelte; száműzte volna az előidő szent szokásait
is erkölceit, s a népeletre oly hathatáson befolyó
irodalmi tényező által ujaknak mirigyét lehelte vol-
na a szellemi termékekért oly sovár olasz nép ke-
lébe be; megfojtotta volna gyökerében a nemzeti
életet; elrabolta volna Olaszhon multját, mert el
vallását, el szentségét, mely a középkorban ezer s
ezer gyermekét övezte körül, dus örökség gyanánt

aztán nemzedékről nemzedékre átszármazott, s a nép szellemével lényegében összeforrt.

E czélből a reformatió működési álláspontja, melyet az elő, — főképp pedig a közvetlen középporral szemben elfoglalt, nem volt s nem is leheté pusztán tagadó, — tevéleges eszközökhöz is folyamodott, kijelölte az irányt s módot, melylyel nemcsak sikeresen ellensúlyozhatni, de el is ölni lehetett mi jó az előidőből meg tán megmaradt, vagy tán esetleg újra felsarjadzott legyen; a közép- s előkorral szakítani kevés volt, ezeknek még netán uralkható szellemét is meg kelle fojtani. Minden a kereszténység szüzi eszméitől lelkesedőt mint kábaságot feltüntetni kész volt hát a reformatio, a mennyiben e helyet saját melegéni előfejlő ujjat hozott színre, s működése az irodalom terén vajmi éber, vajmi buzgalkodó igyekvék lenni.

Irodalmi téren azonban példa, lelkesedésének táp hogy ne hiányozzék, hivalkodva az ó-classicai irány követését tüzte czélul. S miként? — Megvalljuk, hogy az ó-classicai irodalmi termékek szépségét félreismerni korántsem lehet; üdvös befolyásuk, főleg alaki tekintetben általán ismert s megengedett, és a középkor szellemreható erejük alatt magát képezte is, persze belevonva eme képzési kísérleteibe mindig azon szándékot is, hogy keresztényesítse mi bennök pogány, nemesítse mi aljas volt; rosálni kell azonban ama majdnem a bálványozásig súlyedő szolgáltságot, melylyel a reformatio magát az ókori classicitásnak mindenben alávetette; hogy az ókori irodalmat a középkorban elfoglalt természetes szerény polczáról egyszerre az egekig emelte fel, mint legnemesbet, legnagyobbat bámulta, mit emberi ész valaha létesíteni csak képes volt.

A görög s római pogány irodalom a reformatiónak ölében olyan volt mint az elkényeztetett gyermek; míg előbb a magasabb műveltség megszerzésére pusztá eszköz volt, most maga a műveltség, maga a czél lett; míg tanulmányozása a középkorban nem volt egyéb mint kulcs, mellyel az ókori kincsek tárához hozzá férhetni, most már nem kulcs többé, hanem maga a kincs leve; kinek-kinek ókoriánan kelle gondolkoznia is, hinnie is, ókori példákon tetterevülnie is.

A 16 századdal a reformatión kívül más ellen is tört az egyházra; az izlam. A kinok tengerét, melynek árjaiban ez a kereszténységet temetni készült, alig is lennének képesek bejárni. Századokon át, mintha valódi Isten csapása lett volna, a legkegyetlenebb suttogta a szent földet: a 16. század hajnalán pedig fölkele, hogy hasonló sorban az egész keresztény világot részesítse. Szolimán, Allah nevével ajkain, nemzeteket legyőző gyilkokkal kezében, városokat, egész vidékeket pusztítva, vadul már az olasz határok alá szállott, hogy a kereszténység szívéhez Romához érve, megadja a haláldöfést. Sem Velence, Szicília, a pápai s más államok egyesült hadereje, sem a mohácsi gyásznap után tartós gátot nem képező Magyarhon, e mindent elnyeléssel te-

nyegető ár ellen védv nem leheté, bár Lepantónál feltartóztatta, s kis időre utjában megakasztá

Róma s vele Olaszhon e kettős fenyegető vész közepette eleve érezte a szenvedés nagyságát, mely a reformatio és a török részéről egyszerre rája várt; látta, hogy míg amannak fegyverei az erkölcs s hit tisztasága ellen irányultak, ez a szellemmel együtt a testet is rabigába akarja görnyeszteni: gyáva kesergés azonban mégsem bitorolta Istenben helyzett léleknyugalmát.

És Isten, ki ugyane veszélyek idején a Pázmányokat, Loyolákat, Kapisztránokat támasztá, hogy mindannyian külön-külön téren bár, de ugyanazon hitben nemesült fegyverekkel keljenek egyháza szent védelmére, mostan is óvva megjelent, segélyt nyújtott Róma s Olaszhonak. 1544-ben megszületik Délolaszhon ege alatt Sorrentóban *Torquato Tasso*, hogy a jelen vész alkalmával a Gondviselés kezében ő legyen az egyház mentő eszköze, hivatva egyrészt Olaszhonban a reformatiot ép azon a téren a szó szoros értelmében megtörni, melyen az egyházat ez megtámadta, hivatva másrészt a törökök elleni nagy harc szítására az első szikrát nyújtani.

Tassónak gyermekkorá már édesen érzé hatását amaz isteni vallásnak, melynek világánál nevelése szerető anyja vezetése alatt fejlett; ez érzet pedig enyészni sohasem tudott: kezdve ugyanis a percztől, hogy a Jézustársaság nápolyi collegiumát látogatta, élte végsőhajtsáig, tettei-, munkáiban mindig s mindenütt e tartós égi érzet nyer magasztosult kifejezést. Szennvedéstelt életén át, ez nyujta sokszoros sebeinek vigaszt s könnyebülést; agyarkodó irigyei ellen ennek védve alatt kelt sikra; egyházának annyiszori élszánt védelmére ez lelkesi tette őt. A 16. század nyolczvanas éveiben is ezen érzet hatása alatt kelt a III. Henrik francia királyhoz írt levélsorokban oly keserü szemrehányásokra; ennek sulya alatt ócsárolta annyira ama királyhoz nem illő kereszténytelenségét, hogy a reformatio békés elterjedésének a szép Franciaországban oly biztos tért enged; ennek ereje alatt hívja föl a kath. királyt ösktelme teljesítésére s kéri, hogy az eretnekséget országában irtsa, pusztítsa ki. Ugyanazért Tasso vallásos érzetének sulyától a reformatiónak Olaszhonban rettegnie kelle.

Tasso szelleme az egyház föntségét ismerve, azt egész nagyságában bámulta. A keresztény hit felmagasztaltatását, minden ellenség főképp a török s reformatio megaláztatását, kívánta hát elérni; s e czélből az irodalmat meg költészetet eredeti rendeltetéséhez visszavezetendő, kimutatni ama a költészet szellemével homlokegyenest ellenkező körülmény semmiségét, hogy a költészet a reformatio által újra életre keltett pogányságban keressen lelkesedésének táplálékot, a pogányság hőseit dicsőítse, s a mythológiának keresztény szivet-lelket ölé alakjaival barátkozzék meg. Felgerjedt így benne a val-

lások erzület ritka netovábbja, s lelkesültsége a „Megersabadiott Jeruzsalem“-ben a léleknek egész mélyéből fakadt s a kath. világot magával ragadó hősenekben forrt fel.

Világgraszolóbb módhoz Tasso nem is folyamadhatott. Az eposz, mint megtörtént jelentékteljes hőseszemények láncolata, mely a mult dicső példáin ég, melyben az alanyiságnak a tárgyilagosság ereje alatt teljesen el kell tűnie, hogy magok a tények beszéljenek, maga a világ működjek s tegyen, czélja elérésére legalkalmasabb lehet; annál is inkább, mivel a reformatio hajhászta és a költészetre is nyomást gyakorló két főelv először is ez eposzt sujtotta, — és a török garázdálkodás ellen is közvetve csakis hősenek által hathatott sikeresen. — Eposzának tárgya ugyanis a középkor: művében a középkor földjét ragyogtatja, a lovagias erényt, s így minden szava a kereszténység dicsőítésében hangzik önkénytelen is fel. A kereszténység tulajdonképi szel, mely a földi dolgok mulandóságain mitsem tünődve, égi reménnyel telten a jövő élet boldog honába szeret átpillantani, a középkort s lovagias erényt utolsó izéig áthatotta: nemcsak megteremtette, a mennyiben mélyebb érteményt kölesőnzött a már megvolt pusztán természeti erényeknek, hanem lényegében is az összes emberi éltet felemelte, eszményítette, mely merészen már magasabb czél elérésére tört, s nem elégedve meg a templomi ájtatosságok kizárólagos gyakorlataival, minden külvizonyos körülmény között, minden tett s munkában fokozott keresztény érzettel mintegy lüktetni, dobogni kezd; úgy, hogy a lovagias erény a kereszténység égi ereje által megszületve, a kereszténység védelme — s dicsőtésének eszméjében élt s virágzott. S mint fogta fel Tasso a lovagiasság e nagy szellemét, kitetszik, ha megfigyeljük, hogy azt legmeglepőbb nyilvánulásában, az első keresztény hadjáratban állítja eléünk. E hadjárat megtestesülése a lovagiasságnak; alapul az a kereszténységnek hegyeket is alapokban megrázkódtató csoda erejében; szárnya látszik benne kelni a földi élet a magas ég felé. Hősök, minőket a világ még nem látott, kik csakis a királyok királyának kiválasztott zsoldosai, sietnek a kereszt nemes zászlaja alatt elszánt dicső harczra, mely az égtől nyert isteni szikrát, hogy nemzetek kebelén fellángoljon, s az összes keresztény világot egy nagy lovagrenddé alakítsa. Egész Európa találkozott össze Török-Azsia s Afrika ellen, s nem az elrabolt Helenának megboszulására, sem nem Róma, a világváros alapjainak letételére, hanem a kereszt műveltségének megvédésére, elhatározandó, ha vajjon az ember zarnoki önkényt szolgáljon e rabul, vagy pedig a testvériség s egyenlőség szerencsés részese legyen.

Innen van, hogy Tasso műve oly nagyszerűen tünteti fel az elentétet, mely hősenekének tárgya s a pogányság sivárságain rajongó kedvvel éldegélő protestantismus között természetből fogva alapul; hogy eleve megérheti magasztos szándékát, mely művének írására első rendben készte.

Hisz ha minden szépnek, következőleg a költészetnek ősforrása a csodás tulvilági, összekötve az igaz

válóval, a reformatio bálványozta classicus termékek szépsége megkövült, holt, mozdulatlan, ellenben a keresztény mű szépsége a szellem titkos mélyeiben leledző mennyei élet varázsától él; lévén a való igaz sajátja, úgy az őspogány mint a keresztény művészetnek, csak hogy amott mint érzeki, véges, mulékony, itt pedig mint természetfölötti, isteni. — Tasso nagy művében ezenkívül a kereszt megénekölje, s pedig mely nem egyszer alázza meg a török félholdat: innen van, hogy az általa czélzott harcz, mit ő a Török félhold ellen a Gutfriedek a Bouillonok keresztjének zászlaja alatt kívánt szítani, másodrendü czéljává lesz, s nagy eszmében s gondolatjában elsőrendü szándékával karöltve mindig s mindenütt megjelen.

Es hogy e kétfős czélja szilárd, határozott volt, ép hogy ezért biztos elérésére tört, „megersabadiott Jeruzsalem“-ébe beleheitt szívHITE mondja meg, nem volt e hit semmikép sem gyöngébb azon hősökénél, kiket dicsőített, minden gondolatja fölött, e hitnek érzete trónol minden szavában e hit iránti szeretet szól, minden fogalmat e hit visszénye sugároz be, feliffulva a keresztény remény és szeretet csodás melegénél, hogy czélja nagynak, méltónak tűnjék fel s Tassót akként örökítse meg az utóvilág előtt mint ki énekében nemcsak nemzetének keresztény szellemét emelte újra fel más nemzetek fölé, hanem magát, a keresztény embert is önmaga fölé, ösztönözve őt a reformatio elleni harczra egyrészt, tette hiva őt másrészt, hogy a törökkel szemben vérét ontsa ama nagy ereklje megváltásáért mely egykoron harczra vitte egész Európát, melynek érdekében az összes keresztény világ lelkesedésnek eredi.

Dr. Szuchi Béla.

Egy pár szó

a „Jó könyvek“ című népolvasmányok megkedveltetésének miképenjéhez.

Mielőtt a „Jó könyvek“ megkedveltetésének miképenjéhez hozzászólnék, legyen szabad néhány szóban jellemeznem ama ponyvairodalmi termékeket, melyekből a magyar nép olvasni tudó része jelen napjainkig szellemi szükségleteit meríté. Teszem ezt azért, hogy az imént említett népolvasmányok haszna és szükséges volta annál világosabban kitünjék.

Mint minden szellemileg kiskorúságban élő nép, úgy népünk is tulnyomóan a mesék csodateljes és világában keresi föl szellemi életének táplálékait. Innen ama mohó kapzsiság, melyet a könyvtárosok gyékényein megforduló, meséket tartalmazó füzeteknek bevásárlásában tanusít. Megvallom, nem egyszer szállta meg az öröm keblemet népünk eme olvasási vágyának láttára. De az örömhöz nemsokára öröm vegyült, mert figyelmes átolvasásuk után beláttam, hogy vészes irákat rejtenek azok magukban, melyek megmérgezik népünk értelmi és érzemi világát. Vagy mit mondhatnánk egyebet a Tatar Péter uram vonások által összetákoltt ponyvairodalmi termékekről? . . . Mit a 15—20 kros kalandáriumok hajmeresztő meséiről, frivol verseiről?

— melyek már nem egy ifju kebelnek rontották meg ártatlan érzelmeit. Elismerem, hogy a nép számára irt olvasmányok szerkesztésénél a szellemi kiskorúság igényeit figyelmen kívül hagyni nem szabad, tehát, hogy a népnek mese kell. Amde e mesék tárgyának a jónak, szépnek és hasznosnak keli szolgálatában állania, ha azt óhajtjuk, hogy azok népünkre értelem-fejlesztő, erkölcs-nemesítő befolyást gyakoroljanak.

Ily czélzattal egyesültek honunk jelesebb írói a „Jó könyvek“ szerkesztésére. Mítsem ér azomban jobbaink legszelebb törekvése is, ha a nép szellemi életére legközvetlenebbül befolyással bírásban, a papban és tanítóban, hiányzik a nemes czélok iránti lelkesedés. Ezért, midőn a népolvasmányok megkedveltetésének miképenjéhez hozzászólani pár szóban megkísérlem, a pap és tanító lelkesedésére bizon számítok, tudva, hogy csakis e két fontos tényező közreműködésével teremhetik meg alább kifejtendő nézeteim az óhajtott gyümölcsöket.

Hogy tehát népünkkel a „Jó könyvek“-et megkedvelthessük :

1. Tartsunk azoknak egyes füzeteiből fölolvásokat vasárnapokon és a téli estéken. Gyűjtsük össze ilyenkor a fulu ifjait, véneit. Higgyük ei, hogy fölolvadási óráink hovatovább látogatottabbak lesznek, hogy ily módon a népolvasmányok iránti érdeklődés nagyban felköltetik. Én még azt se tartanám a tanító tisztesszemélyébe ütközőnek, ha a fölolvadási órákra való megjelenéstől vonakodó családokat önmaga keresné ilyenmü fölolvadások megtartása tekintetéből.

Ily eljárással míg egyreszről a népolvasmányok megkedveltetésében magának hervadhatlan érdemeket szerezne, másrészről közelebb hozná a családokat az iskolához, melynek pedig áldásai a nevelésügyre kiszámíthatlanok lennének.

2. Vigyük be népiskoláinkba a „Jó könyvek“ et. A tensőbb osztályosok és az ismétlősök olvasási óráinak egy nehányát szenteljük e népolvasmányi füzetek megkedveltetésére. Kezelésükben ugyanazon szempontok vezéreljenek, melyeket más olvasmányok tárgyalásában szokunk követni. Majd meg helyén lesz, ha az iskolai könyvtár számára beszerzett népolvasmányi füzeteket átadjuk növendékeinknek elolvasás végett. Ily módon nemcsak az újabb nemzedéket nyerjük meg a népolvasmányok számára, hanem közvetve a felnött generáció érdeklődésének felhozására is nagyban befolyhatunk.

Sokan jajdulhatnak föl tanító társaim, mert a vállaikra rótt terheket újakkal növelni elég merész vagyok. Én az efféle fölajdulásokra következőleg válaszolok : az erőtlen csügged, az erős megállja !

Spaller József.

T A R C S A.

Szent István.

A magyar ünnepet ül — szentet, nagyot és szeretettet
S üli sok évszázad hosszú, dicsó folyamán.

Ünnepe, Szentje : Magyar ! Van-e hat sziv jó magyar és hív,

Mely hevesebben nem lüktet e drága napon ?

Szent István, nevedet szentelje meg, a ki magyar tejt
Szitt magyar emlékün — emleget őse gyanánt.

És szentelje meg, akit ölén táplál a magyar föld,
Mert ha te nem vagy, nem volna magyar ma e hon.

Aki nem ünnepel és nem tiszteli nagy neved áldva,
Nem magyar abban a vér, — más faju, korcs,
jövevény.

Nyelve magyar, szive nem, — bitorolja a honfi nevét is;
Nem méltó, hogy e föld köbie fogadja be őt.

S itt ne bitorkodjék, aki ellensége nevednek.
Mert bizonyára e szent honnak is ellene ő.

Arpád megszerzé, de te megszentelted e földet
És kitörölted szent vérrel az ősi pogányt.

Népének te adál törvényt ; te apostola voltál
S így megszentesítetd nemzeti léte jogát.

Majd fölajánlad a Szűsnek védelmi kegyébe
S Mária ország lett, mely vala barbar előbb.

És bele plántáltad talajába a krisztusi jelvényt
S míg a kereszt álland — állni fog a magyar is.

* * *

Voltunk százszor a sir szélén, de belé sohse buktunk ;
Él még ősi hitünk s él vele ősi nevünk.

Mária Szent Istvánt, s szent István adta nekünk őt,
A Ki a Megváltót szülte világra előbb.

Két paizsunk áll így hű oltalmunkra halálig ;
Védtek s védik ezek mindig a hű sziveket.

* * *

Nyolcz század letelék már, hogy szent Fobbad ereklyénk;
Védje tovább is e Fobb — szellemed által e hont !

Védje a Szűs népét és oltalmazza erényét,
Irtsa ki a konkolyt s lélekölő gyomokot !

Igy viruland ismét föl a nemzet s régi dicsőség,
S őseiket fogják áldani hős unokák.

BÁLINTH GYULA.

Szent Ágoston iskolája.

— Lope de Wega. —

Ágoston, a böles, egy nap ott
Sétált a tengerpart megett,
Elmejében a legnagyobb
Eszmék egymásutánja kelt.
A mit ő mostan gondoló,
Meg nem foghatta elme-él :
Hogy Istenben az egy való
Miként foglal három személyt ?
Ezen mélyen merengve, egy
Tekintetet majd félre vet

Sima tenger-fövény felett

Lát ülni egy kis gyermeket,

Kezébe csiga héjja van,

Tekintetét föl sem veti,

A hullámot szorgalmasan

Mérgéli a fövényre ki.

„Fiam! — szól a bölcs — mit teszesz

Egyedül a porondon itt ?

Azt gondolom, picziny művész!

Othonn keresnek vőreid.“

Nem ok nélkül jövök ide

— Hallatja a gyermek szavát, —

E kis göbébe fogni be

A mérhetlen tengerárt! —

„Ah! — szóla a bölcs — gyermekem!

Kiméld a fáradságodat;

A mit kívánsz, az képtelen,

Ha bár örökre folytatod;

A nagy tengert kimérni! . . . nem,

Az nem lehet kívánatod.“

A gyermek erre: Szent atyám!

Épen miként én, ugy teszesz,

Isten valója birtokán.

Ha mindent látni, tudni mersz;

Mert mint a tengert e kicsi

Csiga hejával nem lehet

E kis gödörbe hordni ki,

Bár meddig üzzem e művet:

Ugy Isten, ez örök való

Mértéktelen fürkészészen

Megállsz, a földi eszme, szó

Legmesteribb lendületén. —

Ágoston erre bámula

S alázattal megismeré:

Isten, Isten nem volna, ha

Egészen őt megérténé. —

A gyermekhez felelné még;

De im ott áll csak egymaga,

Nem látja már, eltűnt a kép;

De egy igaz tant láthata.

Ezóta Ágoston tanít,

S szóval s írásba' hirdeti,

Hogy a tudásnál több a hit,

S Isten csak Isten értheti.

Diepenbrock után,*) 1882. júl. 19.

IMETS F. JÁKÓ.

Szentföldi emlékirat.

— Folytatás. —

Egy hét Jeruzsálemben.

XVII.

A Juda hegység közt fekszik egy kis falu, az arabok Ain-Karim, a keresztények Sz. Jánosfalvának nevezik; mert

e községben lakott Zakariás és Erzsébet s itt született egy törpe kunyhóban az üdvözítő egy előhírnöke: a szigorú életű keresztelő sz. János. A nép szegényes viskókban lakik — habár vidéke termékenyebbnek látszik, a mit a források bősége segít elő. Az ugynevezett „Mária kutja“ oly bő vízmennyiségben, hogy a völgyben elterülő kertek e forrásból oltják szomjukat.

A spanyol nemzetiségű ferenczrendiek zárdáját gyönyörű ciprusok körítik. A templomban két lépcső vezet le azon emlékeztető barlangszertű helyhez, hol a márvány csillag és a latin körirat hirdeti, miszerint ez a sz. János születés helye. E község szintén magába foglalja a Sion hegyi apácák fiókintézetét, mely édeni kertbe van építve, a virágok ezer neme, a bájoló színvegyület, a balzsamos illatár méltó e helyhez; élénk arab árvak futkosták körül a virágágyásokat, de azért a virágok bántatlanul szemlélhették pártfogóikat és kertésznököket.

Épen az est alkonya kezdett a láthatárra lehajolni, midőn észrevettük a lármas néptömeget a plébánia temploma előtt; gyorsan odasiettünk, behatoltunk a templomba de ekkor már az egyházi szertartás végéhez ért, a nász-ünnepélynek csak azt az egyházi részét láthattuk, midőn a lelkész a házaspárra áldását adá, ezen idő alatt a menyasszony sűrűn el volt fátyolozva s a vett áldás után a földet háromszor fejjel érintették. A templomból nagy zajjal vonult ki a házaspár, a nő teljesen elleplezve számár háton, a férfi pedig oldala mellett szintén számár hátán üggetett; a lakodalmas nép ujongott, koszorúkkal, virágokkal és falevelekkel árasztották el, míg a lakáshoz elértek. Itt leemelték a menyasszonyt, s úgy vitték, hogy lábai a földet nem érintették. Ezen lakodalom — a kath. arabok szokását tükrözi elő, mert a mohamedan araboknál a nőnek átvétele egész magánjelleggel bír.

Végre elérkezett az a nap, mely Jeruzsálemben ránk nézve, talán egész életünkben utolsó nap volt. Jókor felkeltünk, hogy a mi még érdekes van, rövid időn megtekinthessük. A végzetes „Ecce homo“ iv mellett van a „Sion leányainak kolostora,“ hol Jézuson a kegyetlen ostorozás végrehajtatott. Itt végzém a „szerencsés visszatérés“ szándékára sz. misémet, hol többen térdén csuszva, földig megalázodva, előttem egészen ismeretlen buzgósági nyilatkozatok közt vették magukhoz az Ur testét. — Innen nem messze van a boldogságos szűz sirboltja. Több lépcsőn lefelé haladva egy nagy bariangba jutánk. A lépcsőzet közepe táján sz. Joachim és Anna, balján pedig szent József siremlékét mutatják. — A barlang talapjára jutva, sötét boltozatos siralag áll előttünk; minthogy az örmények ekkor tarták itt az isteni tiszteletet, kéréssemre a subdiaconus megmutatá az oltár háta megett, a hasonló oltár-alaku sirt, melyben a bold. szűz egykor eltemettetett, de később angyalok égbe emelték, hogy az Isten-anya tetemei a föld salakja által soha érintve ne legyenek, hanem sz. Fia közvetlenségében élvezhesse az érdeimelt dicsőség koronáját. E templom a görögök és örmények tulajdonát képezi.

Meglátogattuk a Sion hegyen levő, de annak falain kívül eső téren az Urvacsoza termét, mely egy udvaron az emeletes részen van, hosszú tágas terem, oszlopokkal

*) E tárgy megénekelte ugyan Tárkányi; de még sem tartom feleslegesnek e szép legendát eredeti spanyol alakjában is német fordítás nyomán ismertetni. Imets.

megerősítve, de semmi diszitmény, emlékjel nem biztosít az állítás valódisága felől; hihető, hogy ezen helyen állott az a terem, hol egykor a kegyes Üdvözítő tanítványaival a végvacsorát elköltötte, az épület alsó részét maig is a „lábmosás termének“ nevezik. Ehhez közel esik a Kaifás házhelye. Mint kegyeletes hit maradt fenn, hogy az édes Üdvözítő mennybemenetele után édes anyja sokáig maradt Jeruzsálemben, eleinte Sion hegyén lakott egy kis házikóban, majd az Olajfák hegyéhez közel egy szegény családnál vonta meg magát s naponként meglátogatta sz. Fia drága emlékü szenvedés helyeit. — A Sion hegye őrizi maig is e kegyeletes házikó helyét; ide helyezik azon sz. emlékeket is, hol Mátyás választás és a Sz. Lélek eljövetele történt.

Jeruzsálemnek csaknem negyedét foglalja el a híres Omár mecset, melyet nagyságra nézve a mohamedán világ 3 iknak, de szépségre nézve elsőnek tart. E negyedben szinte pórul jártunk. Ugyanis, a mint e városrésztbe jutottunk, észrevétlenül 2 török katona felénk futott s ijesztő kézmozdulatokkal tudtunkra adá, hogy „a gyaur“-nak nem szabad a sz. helyhez közeledni. Azért gyors léptekkel reteraltunk. Most jutott eszembe, amint néhai Bors Lázár jeles tanárom mondott: hogy a „futás szűgyen, de hasznos.“ Így meg kellett elégednünk a láthatatlan tudással, hogy itt őrzik a vasrácsokat közt azt a követ, melyről Mohamed égbe szállott s melyet már azelőtt Jakab alvása után megszentelt s Istennek felajánlott.

E mecset a Moriah hegyén azon helyen van építve, hol egykor a világhírű gazdag Salamon temploma állott. —

Minthogy a nap heve mindegyre türehtetlenebbé vált, azért az iménti szerencsés catastrofa után a zarándokház felé igyekezünk. Utközben különféle ajándékokat vásároltunk. Némely közülünk annyira ment buzgalmában, hogy egész zsákokat töltött be sz. földi emlényekkel s alig maradt néhány frtja, a mivel bár Triestig eljuthasson. —

Alig tértünk szobánkba, midőn a muszka archimandrita rendkívül fényes öltözetben rendjelekkel felékesítve látogatásunkra jött. Ugy látszik, hogy történetbuvár, mert a 48-iki eseményekről s különösen Bem tábornok viselt dolgairól érdeklél tudakozódott s mivel több részletet közöltem a szabadsághősről, egy egész üveg Jordán vízzel tisztelt meg; melyet 30 társam közt magam kizárásával felosztottam.

Ebéd után tanácskozára gyűltünk s közakarattal 2 alapítványt tettünk: egy száz frtost és egy 50 frtost; az előbbi összeg évi kamatjáért köteles az intézet igazgatója sz. István magy. király ünnepén a sz. sirban egy misét édes hazánkért; az utóbbi összeg ellenében pedig jul. 18-án a zarándok társaságért szintén egy misét ugyanott végezni. Viszont az igazgató ur is kedves emlékdarabokkal tisztelt meg; én a patriarcha kiváló kegyéből gyönyörű virágmélny kaptam, melyet siromig megőrizni s oda is magammal vinni elhatároztam.

Délután 2 órakor az utolsó istentisztelet megtartása végett a házi kápolnába gyűltünk, mely alkalommal az igazgató ur hozzánk intézett beszédjében különösen lel-

künkre kötötte, hogy mi, kik most láhattuk a sz. föld és különösen a Kristus sirja fölött örökös szerzetesek elhagyott állapotát; mondjuk el hazánk fainak a valódi siralmas viszonyokat s különösen azt, hogy a moskovismus mily jelentékeny határt foglalt el, s álláspontja mily tekintélyre jutott, hogy a porosz kormány szintén mennyire dédelgeti a protestantismus követőit, úgy hogy már a Herodes házában protestans „püspök“ székel, csak a kath. világ nem fordít kellő figyelmet s különösen Magyarország. Majd felolvasta a sz. földi tudósítványból, hogy az erdélyi egyházmegyéből a sz. sir részére 25 frt., a zágrábi érseki megyéből 2 frt. 50 kr. adomány járult, míg a kis Salzbürg 2000 frton felül nyújt iv kegyadományt.

Aldás vétel után átadá az igazgató ur „a jeruzsálemi látogatás emléklapját, mely német szövegben ekép hangzik: —

„Es ist ein grosses Glück, den Heiland an den Orten anzubeten, die er durch seine Geburt, durch seinen Wandel auf Erden, durch sein bitteres Leiden und seinen Sieg über Tod und Hölle verherrlicht hat. Die Geheimnisse des Heiles treten dort, wo sie vollbracht wurden, mächtiger an die christliche Seele heran und die fromme Rührung, die das Herz ergreift, kann durch die Gnade des Heiligen Geistes zu einem Schatze für Zeit und Ewigkeit werden. Daher begannen schon als das Christenthum noch von den Heiden verfolgt wurde, die Wallfahrten nach dem heiligen Lande und zu dem Grabe, dessen Siegel der Auferstandene gebrochen hat. Den Fusstapfen so vieler Frommen ist Herr Lukas Avedik aus Elisabethstadt nachgefolgt und unter Gottes Schutze am 17-ten Juli 1882. glücklich in dem österreichischem Pilgerhause zur heiligen Familie angelangt. Er hat die heiligen Stätten im Geiste des Glaubens und der Liebe besucht, und die heiligen Sacramente der Busse und des Altares andächtig empfangen. Die Erinnerung an die ihm gewordene Gnade geleite ihn stärkend durch das Leben und bis in das himmlische Jerusalem.“

(P. H.) P. Franzjosef Costa Major
Rector des östr. Pilgerhauses.

Vice-Rector

Ezen emléklapból kitűnik, miszerint e zarándokház csakis „osztrák“ czímet visel. Ezt hirdeti maga az épület felirata, ezt pecsétje, melyhez a sz. sir Lovagkeresztje is van csatolva, ezt az igazgató, ki a magyar szellem jótékony voltáról nem volt képes emelkedetten gondolkozni, azért szükséges volna mindenáron, hogy e zarándokházban magyar aligazgató számára is legyen örökös alapítvány.

(Folyt köv.)

Kisebb közlemények.

—**Heti körszemle.** *Itthon.* Az itthon történt dolgokról jobban szeretnénk hallgatni, mintsem irni; de hiába, azon botrányos zavargások, melyeket a fölboszult, kenyérkereset nélküli plebs fővárosunkban előidézett és folytatott, e! nem hallgathatók, f. hó 8-ikától 12-ig Budapest estenként és éjjelenként tanui vala a legbotrányo-

sabb kihágásoknak. A zavargások indító oka minden esetre az antiszemita izgatás volt. Scharf József, a világ-híressé vált fia Moriczczal Budapestre utazott, hogy ott házmeisteri állomást szerezzen meg magának. Hogy Scharf József felmentése után rögtön Budapestre utazott, igen helytelen és meggondolatlan lépés volt, mely oktalan lépésnek az a következménye is lőn, hogy a budapesti csőcselék tüntetésekre izgatva vendéglőket, korcsmákat, boltokat, kávéházakat ostromolt és itt-ott ki is rabolt, ezerekre menő ablaktáblákat bezuzott, sok száz utczai lámpát lerombolt s nem csak az összes fővárosi rendőrségnek, hanem sok század gyalog és lovas katonaságnak nehéz munkát adott. Valódi utczai harcokat vívtak a fővárosban. A zavargások miatt letartóztatottak száma 182-re rug a megejtett kárt pedig legalább 15.000 frtra rug. A béke és csendesség azonban mai napon már helyreállt a fővárosban. De nem csak a fővárosban, hanem Berlin, Bécs, Prága, Sopron és Szombathelyről is jeleztek hasonló zsidó ellenes zavargások előfordulását. A második országos tanítógyűlés előkészítő bizottsága folytatván működését, m. szombaton *Tanos Imre* vezetésé alatt testületileg tisztelgett *Tréfort Agost* közoktatásügyi ministernél. A világ-hírre is érdemes *borszéki* fürdőn folyó évad alatt, augusztus 5-ig 827 vendég volt. *Háromszékmegye* területén rémitően elszaporodtak a medvék. Annyira megy vakmerőségük, hogy a lakásokig elvándorolnak, a berezki erdőben pedig valósággal pusztitást követnek el. Legió az elpusztult marhák száma. Uton-utfélen látni ökröket, lovakat, melyeket a medvék rongáltak meg. — (Miért is maradnának el a zavargásoktól a medvék, mikor az emberek oly kitűnő példát adnak reá?) *Zagrábban* a Gundulics utczában levő pénzügyigazgatósági épület előtt, hol magyar és horvát feliratokkal ellátott hivatalos czimerek vannak kifüggesztve, már néhány nap óta estenkint nagy néptömeg gyűlt össze tüntetés végett; f. hó 14-én nagy zavargás történt, katonaság is jelent meg. Számos seb-sülés és sok elfogatás történt. A zavargók magukkal hozott létrákon felmászáván, valamennyi hivatalos czimert leszarítottak, azokat az utczára dobták, hol a néptömeg lábbal taposta a czimereket; a tiszta horvát felirással ellátott czimereket nem bántották. A zágrábi rendőrség gondoskodott róla, hogy jövőre ne történhessenek ilyen botrányos kihágások.

— **Spanyolország.** Véga di Armijo marquis kivételével az összes ministerek részt vettek a király elnöklése alatt f. hó 11-én tartott ministertanácsban. A ministerek részletes jelentést tettek a királynak a legutóbbi lázadási mozgalmakról s a nyugalom helyeállítására czéljából tett intézkedésekről. — A legújabb hírek szerint a felkelésnek általában vége van.

— **Olaszország.** Grévynek a pápához intézett levele mindenek előtt azon mély tiszteletnek ad kifejezést, melylyel a köztársaság elnöke a sz. atya irányában viseltetik és kiemeli, hogy az egyház szabadságának megóvását mindenkor szem előtt fogja tartani. — A köztársaság elnöke mindazáltal megemlíti, hogy a papságnak nem volt

igaza és egyébként mellőzi azt, hogy a pápa levelében megemlített kérdések tüzetesebb fejtegetésébe bocsátkozzék.

— **Bérmálás.** Tövis rom. kath. hitközsége f. hó 12-én részesült a ritka szerencsében, hogy fáradhatatlan s hiveinek boldogságáért annyira buzgolkodó főpásztorát keblébe fogadhatja, de nem csak a rom. katolicusoknak, hanem ünnepe volt ez általában Tövis nagy községének. mely különbség nélkül sietett a kegyes és atyai jószágával mindenki lekötélező főpásztor iránt tiszteletét nyilvánítani. A határ szélén Ts. Molnár Sámuel szolgabíró ur fogadta ő nmgát, röviden tolmácsolva a község örömét és szeretét mellyel Excellentiáját várja. Benn a piac terén csinos diszkapu volt felállítva, melyen a virágfüzérek közt e szavak voltak olvashatók: „Isten hozta“, itü nsgs. Joksmann Nándor kir. törvénytiszt elnök ur mint a tövisi egyház főgondnoka lelkes szavakban üdvözölte ő nmgát, ki mint az apostolok utódja, jó hogy a gyengéket a hitben megerősítse. Kiemelte továbbá a hit fontosságát, midőn mondá: a hol hit van, ott van a valódi szeretet, hol a szeretet, ott a béke, hol a béke, ott a boldogság. Erre püspök ur ő nmlgának hasonló értelemben mondott szives üdvözlete után bevonultunk az ősi templomhoz, melynek ajtajánál a helybeli lelkész fenkelt szavakban adott kifejezést az örömezetnek, melyet keblében a főpásztor megjelenése keltett. — A szokásos szertartások és sz. mise áldozat után, melyet püspök ur ő nmga. mutatott be az ég urának, t. Csató F. lelkész lépett a szószékre, honnan ékes nyelven tartott beszédében hathatós argumentumok és szép hasonlatokban szólott a nagyszámban megjelent hívekhez, fejtegetve az igazság mivoltát és az eszközöket, melyek annak megismerésére elvezethetnek. — Egyik és legfőbb ily eszközül mutatta be a hitet, mely nem szerzhető úgy, mint a tudomány, hanem a hit Isten ajándéka, mely csak az alázatos szívűeknek jut osztályrészül.

A szép beszéd után püspök ur ő nmlga. foglalta el a szószéket és kenetteljesen fűzte tovább a lelkész által felvett témát, különösen figyelmeztette a híveket, hogy az igazság keresésében ne utánozzák Pilátust, ki midőn az üdvözítőről kérdezte: mi az igazság, hátat fordított és kiement a néphez, nem várva meg a feleletet. — Az igazságot őszintén kereső nem fordul el onnan, hol azt megtalálhatja v. megtalálására utbaigazítást nyerhet. Ezután a napi evangélium alapján, mely 10 poklos megtisztulásáról szól, majd a szóoki hév egész lelkesültségével, majd pedig az intő és kérő atya egyszerű nyelven szólott minden rangú és koru hallgatókhoz, figyelmeztetve őket, hogy a bűn és lelki poklosság sokkal veszedelmesebb, mint a testi, és hogy attól megszabadulni, mint ama tiznek csak egy út van, hogy t. i. mint azok mutassák meg magokat a papoknak vagyis járuljanak a gyontató székhöz. Figyelmeztette továbbá a jótéteményekre, mikkel Isten elhalmozta s melyekért az ő szt. templomában kell hálát adniuk. — Megható volt végül a bérmálásokhoz intézett atyai oktatása a szt. keresztről, melylyel homlokuk meg fog jeletetni. A kisdedek valódi barátja Jéz. Kr. szellemében buzdította őket a sz. kereszt tiszteletére és a keresztyetés gyakorlására, mely sz. jelvény oltalmazójuk lesz az életben s édes reményük

tal a síron a mennyei dicsőségre. A meghatottság egész valójá ült az arcokon, midőn a főpásztor e lelkes beszédét apostoli áldásával befejezte. — Ezután a bérmálás szentsége szolgálatot ki számos kisdied és felnőtnek, kik mindnyáján szép képek vagy rózsafüzérekkel ajándékoztattak meg.

A szent ténykedések befejezése után többen tisztelegtek ő Exceiliájánál és pedig nem csak Tövis községéből, hanem Nagy-Enyedről is, a megyei tiszti karból ott láttuk Ngs. Csató János alispán, — Török Antal árvaszéki elnök, — Török Bertalan megyei főjegyző és az aljegyző urakat. Nemsokára következett a fényes ebéd 28 tettekkel, mely alatt a nagy-enyedi népzenezők zamatos magyar darabjai fűszerezték a kedvet. Hát még a lelkes felköszöntések, ha ezeket mind readoe venném, akkor e lapra várakozó minden egyéb cikk egy héttel odábozotatnak. Megemlítem tehát csak t. Csató F. felkész urnak mint házigazdának több talpraesett felköszöntői közt az elsőt püspök ur ő Excelljára, — és viszont ő exceiliáját a tövisi hívek és a plébánosra. Ezeket ugymint a többiek p. T. Csató János alispán ur több lelkes felköszöntőn az ünnep vallásos jellegének megtartása mellett a haza iránti szeretet és h. nfiui érzelmek egy sajátlagos kinyomata vonult végig mintegy érezve, hogy oly helyen vagyunk, melynek minden része a dicső Hunyadiakat és velők hazánk dicső multját idézik vissza, s melynek temploma homlokzatán az ajtó telett e felirat áll: Anno Dmni 1449 Joannes de Hunyad Gub.

Ebéd után a püspök ur önmaga több látogatást tett, miknek végeztével visszaindult székhelyére.

L. K.

Irodalom.

— **A „Magyar Háziasszony“.** Az e cím alatt Budapesten megjelenő háztartási, gazdasági és szépirodalmi hetilap, mely a magyar gazdaszonyok orsz. egyesületének hivatalos közlönye, Császár-Ugróczy Ida asszony felelős szerkesztő vezetése mellett igen hasznos közlönye a gazdaszonyoknak. A legújabb szám következő változatos tartalommal jelent meg: Tartalom: A gazdálkodó nő. — Gyakorlati széptan a házi életben. — Gazdasszonyi növénytan. — Egészségtan. — A divat és bolonkságai általában véve. — Könyvháztar. — Hasznos tudnivalók. — Irodalom és művészet. — Közintézetek és egyletek. — Hymen. — Gyászrovat. — Jótékony-ság. — Különfélék. — Kérdések. — Feleletek. — Saktalány. — Hirdetések. —

Tárca: Nászajándék. — A székeiy szövszvet ipar egy jeles képviselője. —

A napi események köréből.

— **Szent István** első magyar király 800 éves évfordulója ünnepén a székesegyházban a szent beszédet Ntdó Gidófalvi Gergely szentszéki ünök és püspöki titkar fogja tartani. —

— **Apostoli királyunk I. Ferencz József** ő felsége születésnapját aug. 18-án a hódoló tisztelet és

alattvalói hűség s ragaszkodás minden kitelhető nyilatnításával ültük meg. Az előkészületek aug. 17-én este fényes eredményre vezettek, ekkor ugy a város mint a vár a kivilágítás fényárjában usztak. 8 óraker a hadigyakoriatok ideje alatt itt levő két katonai zenekar disztakorodóját hullámos tömegben kíséző közönségnek igen szép látványt nyujtottak. A városon zenélt az ujonan szervezett tüzoltói zenekar. — Másnap reggel 5 óraker a várbástyákról eldördülő ágyuszó a fővárda előtti téren felállított zenekar hymnusának imájával vegyült s jelzé e fölvirradt nap kiváló horderejét. 9 óraker a székesegyház zsufolásig megtelt a királyért imádkozó hívek nagy sokaságával, a papság, tanárikarok, a katonai és polgári hivatali testületek tagjaival. Az ünnepélyes szent misét Nagyméltóságú Lónhart Ferencz püspök urunk teljes diszsegédlettel tartotta s alatta a katonai zenekar az „Oh isten szent felséged“ dallamát szépen játszotta, a várbástyákról pedig üdvölvések hangzottak. Delután 2 óraker Lónhart Ferencz ő Nagyméltósága 60 tettekü diszebedét adott, melynek tartama alatt a zenekar játszodott. Püspök urunk emelé poharát legelőször I-ső Ferencz József ő felségere, a szent tejedelmei közt a legkedveltebb s legnagyobb szeretettel övezett dicső uralkodóra, szeretett kiralyinénkra Erzsébetre, a trónörökös párra es az egész uralkodó házra. A mély érzelemmel mondott szavak viharos éljenzésben találtak visszhangra s a vár bastyan eldördülő ágyuk szava messze vitte e visszhangot. Este 8 óraker a várbeli sétatér fényesen lesz kivilágítva az egyik katonai zenekar z a sétatéren, a másik pedig a pavilon tanztermében fog játszani, hol diszes tánczmulatság tartatni fog. —

— **A z e r d é l y i rom.** kath. státus igazgatóságí tanácsa tegnapelőtti ülésésében több elvi jelentőségű natározatot is hozott. Ilyen egyebek közt azon határozat, mely szerint a gy.-fehérvári, egykori Báthori-telken álló volt jesuita épület megvetessék es tanzelőkra alkalmaztassék. Ezt az épületet II. József császár önkénye csekély haszonberét a katonai kincstárnak adta volt. Ilyen azon határozat, mely szerint az erdélyi rom. kath. gymnásiumok mellett tennálló fiúneveldebe alapiványra ezental csak kitünő minositvenyu tanulók vétessenek fel, s azoktól, kik alapitványt élveznek, kitünő vagy jeles quaiificatio kívántassék. Ilyen az is, hogy ezental a tanzékek pályázat utján töltessenek be, stb.

— **Felhivás.** Mindazon számadógondnok urak, kik az egyházmegyei templom, iskola stb. számadásokkal egy vagy több évről hátralékban vannak, ezental felhivatnak, hogy többszöri megsürgetést nem várva, számadásaik beküldésével siessenek. Továbbá felmerült a revisio alkalmával, miszerint az alább megnevezett számadásokhoz felterjeszteskor az illető gondnok urak a püspöki felmentvényt hiteles másolatban nem mellékeltek; hogy ama számadásokat felülvizsgálmi és felmentvényre ajánlani leuenessen, elváratik, hogy haladék nélkül a hiányzó felmentvények hiteles másolatban a püsp. számvevőszékhez küldessenek fel. 1. Szeben külvárosi templom 1880-ról. 2. Sepsimiklósvári templom 1880-ról. 3. Szentágosai templom 1880-ról. 4. Ilyefalvi templom 1880-ról. 5. Fogarasi templom, iskola, temető 1880-ról. 6. Holczmengenii templom 1881-ről. 7. Oriati templom 1881-ről.

Karolyifehérvártt. 1883 augustus 16-án.

Nagy Imre mk.

a püspöki számvevőszék elnöke.

Kiadja: Az erdélyi r. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TÓDOR JÓZSEF. Szerkesztőbizarsak: BALÓ JÁNACZ, D. CSERNI BÉLA, FÁBIAN SÁNDOR, STRAUBERT ÖDÖN.

Nyomatott a püsp. lyc. nyomda gyorssajtóján (Lövy B.-nál) Gy.-Fehérvártt.